

Мијат ШУКОВИЋ

ОТВАРАЊЕ НАУЧНОГ СКУПА

Уважени учесници овог научног скупа,

Са осјећањем задовољства, а по дужности предсједника Одбора за реализацију дугорочног научноистраживачког пројекта *Уставни систем и законодавство државе Црне Горе и правци његовог унапређивања*, у оквиру чије реализације се одржава овај трећи по реду научни скуп, о г л а ш а в а м почетак научног скупа о теми

УСТАВ ЗА КЊАЖЕВИНУ ЦРНУ ГОРУ ОД 1905. ГОДИНЕ У СВОМ ВРЕМЕНУ

првог научног скупа о црногорском Уставу из 1905. године, у времену које траје већ 100 година од када је он постао један од стожерних стубова црногорске државне, правне, културне и свеукупне историјске вертикале. Научног скупа који је спомен – чињење посвећено стотој годишњици његове израде, доношења и почетка примјене.

У име Црногорске академије наука и умјетности, која је организатор овог научног скупа, захваљујем сваком његовом учеснику појединачно на одзиву да на овом научном скупу учествује и да у заједници научника окупљених данас овдје допринесе да се научно продубљено и свестраније освијетле садржина, историјски значај и ефекти Устава за Књажевину Црну Гору и свега другог што је битно за спознају услова, разлога, циљева и начина његовог доношења и ефеката његове примјене у животној реалности.

Захваљујем присутним посленицима медија који прате ток овог научног скупа и који су тиме показали спремност да професионално информирају

шу јавност о његовом одржавању и у мјери примјереној медијима јавности презентирају садржину оног што ће бити казано на овом научном скупу.

Уобичајено је да се приликом оглашавања почетка научног скупа каже основно о теми која је предмет разматрања на њему и што се очекује као његов резултат.

Увјерен сам да сама тема казује пуно о томе. Довољно је да томе додамо само двије мисли.

Прво. Устав за Књажевину Црну Гору од 1905. године *први* је устав нововјековне црногорске државе. Темелј је црногорске уставности, иако је прије њега у држави Црној Гори било прописа којима су уређена поједина питања која се стандардно уређују уставима. Творевина је и тековина којом је нововјековна држава, први пут након једног вијека њеног постојања организована по оновременим европским принципима устројства држава, тиме модернизована и испунила услове да буде увршћена у ондашњи систем уставно уређених европских држава. Творевина је и тековина која је битан чинилац црногорског државног, културног, националног и укупног идентитета и субјективитета. Његово доношење, његова садржина и резултати његовог остваривања у животу, судећи по више историјских чињеница, битно су допринијели да се у ондашњем времену и до 1918. године очува опстанак државе Црне Горе, да се учврсти и да она сада постоји. Она је једна од стожерних вертикала историје црногорског народа и црногорске државе.

Друго. Научна је обавеза и налог је културе да се научно продубљено, свестрано и на научном скупу освијетле садржина и историјски значај Устава за Књажевину Црну Гору од 1905. године и све што је повезано са њим, његовим доношењем и остваривањем у животу.

Прије свега зато, како је још 1836. године написао у свијету признати историчар Ранке, а историјски токови потврђују, што се у потпуности и у коријену „не може разумјети садашњост без познавања ранијих времена” и њихових творевина, као што је, пише он, „сазнање прошлости несавршено (је) без знања о садашњости”.

Налог је културе зато што народ који не његује стваралачки однос према творевинама своје културне историје осуђује себе да буде без знања о коријенима и стожерним стубовима свог идентитета и без позитивног дејства своје традиције. Културност једног народа и једне државе огледа се и у њиховом односу према вриједним историјским тековинама и творевинама, према њиховим историјским правним и другим знаменитим културним споменицима.

Обиљежавање стоте годишњице Устава за Књижевну Црну Гору једно је од чињења које показује и потврђује црногорску културност.

Није ово супротно неспорној чињеници да визија будућности, увијек и свуда, ослобађа стваралачку енергију, развија мисаоност и трасира путеве у будућност, те да је због тога визија примарно важна обавеза и научника и сваког друштвеног субјекта. Није супротно зато што је истинско научно освјетљавање времена у којем је донесен, примјењиван и насиљем укинут Устав за Књажевину Црну Гору од 1905. године, његове садржине и његовог значаја, битно за спознају важног сегмента подлоге са које се у садашњости има градити визија кретања ка будућности.

Није супротност тим прије што није сасвим ишчезла прошлост, већ и у извјесној мјери је реална садашњост суштина оне духовности која је постојала у вријеме у којем је донесен, примјењиван и насилно укинут Устав од 1905. године, која је утицала и на његову садржину а много више на његов драгоцјени историјски значај и услове његовог остваривања.

Казано довољно идентификује и предмет овог научног скупа и очекивање од њега.

Чињеница да се ове године навршава 100 година од доношења Устава за Књажевину Црну Гору додатно казује и оправдава што је управо ове године организован овај научни скуп. Казује да се тиме и на примјерен начин испуњава научни дуг према једној изузетно вриједној црногорској историјској творевини и тековини, којој 100 година дужну пажњу нијесу посветили ни правна, ни историјска наука, ни држава, нити су учинили довољно да у историји црногорске државности и црногорској историји уопште Устав од 1905. године добије мјесто које му објективно припада по значају који је имао за модернизацију и опстанак црногорске државе и учвршћење идентитета црногорског народа.

Са радовањем констатујем да и држава Црна Гора ове године, такође први пут, обиљежава годишњицу Устава од 1905. године, које ће се, према усвојеном програму од репрезентативног Одбора, образованог од Скупштине Републике Црне Горе, завршити свечаном сједницом Скупштине Републике Црне Горе, која ће се одржати на Цетињу, на дан и у мјесту доношења слављеничког Устава, 19. децембра ове године. Обиљежавање које се врши по програму који одликује више радних и стваралачких облика његовог афирмисања, а само завршни чин има претежно свечарско-манифестациони карактер. Програму чији је концептуални и укупни садржај достојанствено примјерен великом историјском значају Устава од

1905. године, зашто челнику Скупштине Републике Црне Горе припадају заслуга и честитке.

Овај научни скуп је и допринос том широком државном обиљежавању стоте годишњице Устава од 1905. године.

II

Дужан сам кратко објаснити пројектовани начин рада *Програмом научног скупа*, који су добили сви учесници скупа.

Два уводна излагања планирана су тако, да се првим идентификују преломни догађаји у југословенским земљама на почетку XX вијека и њихове рефлексije на токове у Црној Гори и тиме прикаже историјско вријеме у којем је донесен и оствариван Устав за Књажевину Црну Гору, а да се другим искаже један скуп и склоп конкретних чињеница о доношењу, садржини, ефектима и историјском значају тог Устава, чиме се на најдиректнији начин уводи у средиште тематике скупа.

Од 63 позвана да за овај скуп доставе у писаном облику своје прилоге, учинило је то само 8 научника, а 7 је доставило само наслов теме о којој намјеравају усмено излагати на скупу.

Будући да је мање од половине учесника у писаном облику доставило своје прилоге, нема могућности да се реализује у прва два позивна писма исказана намјера да скуп почне и до краја тече дијалогски, сучељавањем знања и становишта учесника и да се тим путем продубљују, провјеравају, допуњавају, научно кристалишу, изоштравају и са више заснованости обликују утврђења и становишта о разматраној теми.

Зато је *Програмом рада научног скупа* предвиђено усмено излагање пријављених 15 учесника, а да по завршетку њихових казивања буде расправа. Подразумијева се, наравно, да у расправи могу учествовати сви на скуп позвани а присутни учесници.

Редосљед излагања у *Програму* одређен је према оном како је схваћено шта је, према достављеним насловима, предмет казивања појединих учесника и примјеном принципа од општег ка посебном, од друштвено-економске основе према правној надградњи.

По тим критеријумима показало се логичним да прво излажу двојица учесника чија излагања за предмет имају *стремљења и визије* исказане у Уставу и од његовог доносиоца, да након њих излажу двојица учесника који за предмет излагања имају приказ друштвено-економских односа у Црној Гори у вријеме када је донесен и примјењиван Устав, да слије-

де тројица учесника који су за предмет свог излагања одабрали три дијела садржине Устава – парламентаризам, власт владара и права црногорскијех држављана – дјелова који се тичу свих дјелова Устава, а да затим излажу они који, да тако кажем, третирају поједине дјелове садржине Устава – судску власт, образовање, аутокефалност Цркве и примјере кршења Устава.

Пет добијених писаних прилога уручено је, уз позив за скуп, то јест прије мјесец дана, сваком учеснику скупа. Претпоставља се да су их сви прочитали. Накнадно су учесницима уручена три прилога. То ауторе који су доставили писане прилоге ослобађа обавезе да њихову садржину поново излажу на скупу. Њима се оставља да изаберу да ли ће написано репродуковати. Констатујем само да искуство казује да слушаоци не прате или са мало пажње прате репродуковање већ прочитаних текстова, а сваки аутор тих радова који одлучи да не репродукује већ свима достављени и прочитани текст, даће допринос да буде више времена за расправу.

У *Програму* је назначено трајање времена излагања. Одређено је у границама уобичајеним на научним скуповима. Пожељно је да се сваки учесник скупа досљедно придржава одређеног времена. То је прави начин да се створи могућност да сваки учесник скупа учествује у расправи.

Сваки учесник овог научног скупа има довољно времена и право да свој исказ на овом скупу послѣје скупа аналитички прошири и да доради аргументацију својих становишта. То опредјељује да је довољно да учесници данас искажу само најбитније из резултата својих изучавања, а да аналитику и исцрпну аргументацију напишу у тексту који ће предати за објављивање у зборнику радова са овог научног скупа, који ће Академија објавити. То је други начин да се створе услови за учешће свих присутних у расправи. Један је од услова да скуп тече рационално. За исказивање најбитнијег, са изостављањем шире аналитике и исцрпне аргументације, довољна је дужина времена за излагања одређена у *Програму* скупа.

Исправљам једну омашку у *Програму* – своје прилоге за објављивање треба доставити, на начин одређен у *Програму*, најкасније до средине децембра ове године. Довољно је, дакле, времена за стваралачку дораду или цјеловито писање текстова.

Информишем, на крају, да је др Саша Милић обавијестио да је данас учесник другог научног скупа у иностранству и да због тога није могао бити овдје. Свој прилог у писаном облику предао је прије одласка у иностранство. Његов прилог, разумије се, биће уврштен у зборник као да је и данас овдје.

